

ДЕЯКІ АСПЕКТИ МИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ АСОЦІАЦІЇ З ЄС

Охарактеризовано систему регулювання зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД). Визначено місце митного регулювання у системі державного регулювання ЗЕД. Систематизовано інструменти, методи та заходи регулювання ЗЕД. Висвітлено пріоритети застосування правових режимів здійснення ЗЕД згідно з угодою про асоціацію. Здійснено оцінку обсягів зовнішньої торгівлі за основними складовими та визначено тенденції зовнішньоторговельного балансу. Проаналізовано співвідношення податків на зовнішні операції із відповідними базами оподаткування. Визначено основні тенденції адаптації митного регулювання в умовах асоціації з ЄС.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, система регулювання ЗЕД, об'єкти регулювання ЗЕД, суб'єкти регулювання ЗЕД, інструменти регулювання ЗЕД, методи регулювання ЗЕД, засоби регулювання ЗЕД, державне регулювання, митне регулювання, податки на міжнародну торгівлю та зовнішні операції, податки на імпорт, податки на експорт, обсяги зовнішньої торгівлі.

Постановка проблеми. Нині пріоритети зовнішньоекономічної діяльності визначаються політичними, економічними та соціальними змінами в Україні, значною мірою пов'язаними із членством у євроасоціації. В умовах економічної та політичної нестійкості особливої актуальності набувають питання державного регулювання різних видів господарської діяльності, зокрема зовнішньоекономічної, адже її обсяги впродовж останнього десятиліття не лише зрівнялися, а й дещо перевищують обсяги сукупного виробленого резидентами продукту.

Стан дослідження. Питанням регулювання зовнішньоекономічної діяльності присвячені численні дослідження вітчизняних науковців. Напрями удосконалення митної політики розкрито у працях І. М. Бобух, В. І. Глухової [1], О. П. Борисенко, Т. А. Крушельницької [2], мікроекономічні аспекти митно-тарифного регулювання висвітлені у дослідженнях О. О. Курок [3], вплив митно-тарифного регулювання на регіональні товарні ринки оцінювали Ю. В. Любива [4], Т. М. Рева [5], перспективи удосконалення митно-тарифного регулювання в Україні шляхом імплементації інформаційних технологій охарактеризовано Г. Г. Переверзевою [6]. Значна кількість публікацій присвячена питанням євроінтеграції та членства України у СОТ, зокрема митно-

тарифному регулюванню у контексті євроінтеграції, – П. В. Пашка [7], І. А. Чекмасової [8], Л. Г. Шемаєвої [9] та інших. Численні рекомендації були запроваджені у практичну діяльність, однак підписання «Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» [10] передбачає подальше корегування митної політики та інших інструментів регулювання зовнішньоекономічної діяльності, адже стосується правових режимів ЗЕД, доступу товарів на ринки, митних і питань сприяння торгівлі (митного співробітництва, зменшення або повного скасування певних мит, зборів та інших платежів на товари з країн-учасниць угоди, застосування засобів захисту торгівлі), технічного співробітництва, технічних допомог і розвитку потенціалу, нормативно-правового наближення тощо.

Метою статті є висвітлення місця митного регулювання у системі регулювання ЗЕД у контексті підписання угоди про асоціацію з ЄС.

Виклад основних положень. Із підписанням угоди про асоціацію з ЄС виникла необхідність оцінки зміни впливу митного регулювання на зовнішньоекономічну діяльність України. Адже регулювання ЗЕД в Україні загалом здійснюється з такою метою:

- забезпечення збалансованості економіки та рівноваги внутрішнього ринку України;
- стимулювання прогресивних структурних змін в економіці, зокрема зовнішньоекономічних зв'язків суб'єктів ЗЕД України;
- створення найбільш сприятливих умов для залучення економіки України в систему світового поділу праці та її наближення до ринкових структур розвинутих зарубіжних країн [11].

Щодо останнього пункту варто зауважити, що сьогодні процес входження у світову економіку стає євроорієнтованим, адже угода про асоціацію є важливим етапом на шляху до євроінтеграції та набуття Україною статусу повноправного члена Європейського Союзу у подальшому. Тому потребує визначення роль держави у регулюванні ЗЕД, зокрема за допомогою митно-тарифних інструментів, адже застосування ринкових інструментів і розвиток вільної торгівлі є прерогативою адаптації економік країн-учасниць. Досвід світових криз довів, що відкинути державне втручання у розвиток економік неможливо, однак державне регулювання повинно перейти на новий рівень і набути не імперативного, а найімовірніше декларативного та дискреційного характеру.

Загалом система регулювання ЗЕД охоплює:

- суб'єктів, що здійснюють регулювання, тобто вплив на систему, однак їхні дії не повинні суперечити чинному законодавству та укладеним угодам і договорам;
- об'єкти, на які цей вплив спрямовано;
- інструменти, методи і заходи регулювання ЗЕД (рис. 1).

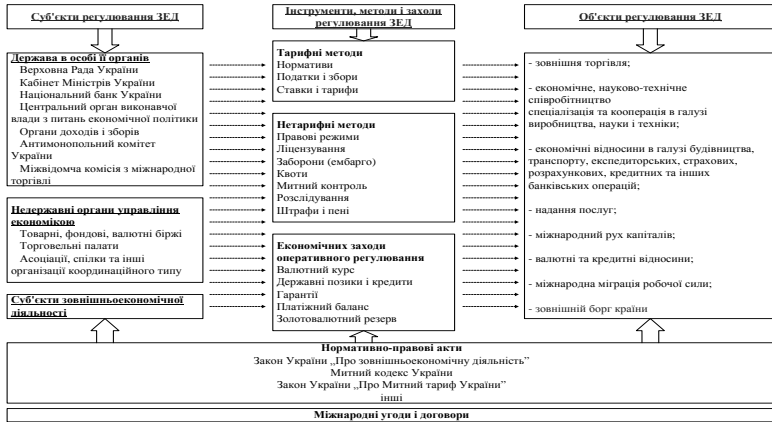

Рис. 1. Система регулювання зовнішньоекономічної діяльності

Джерело: побудовано автором на основі [11; 12; 13].

Як зрозуміло з рис. 1, суб'єктами регулювання виступають держава, недержавні органи та безпосередньо суб'єкти ЗЕД. Держава у процесі регулювання використовує низку важелів. Загалом існує кілька підходів до систематизації інструментів, методів і заходів регулювання ЗЕД. Зокрема найбільш розповсюдженим є їх поділ на тарифні та нетарифні [14; 15], економічні (ринкові) та адміністративні [16; 17], прями та опосередковані [18]. Деякі дослідники ототожнюють тарифні з економічними, а нетарифні із адміністративними [15], що, на наш погляд, не зовсім правильно. Тому ми приєднуємося до думки В. В. Мацків [16] та С. М. Двигун [18] про те, що в основу цих класифікацій покладено різні ознаки, адже серед ринкових методів є водночас тарифні і нетарифні. Так, наприклад, ставки мита є ринковими інструментами і водночас тарифними методами, а валютний курс або ж позики та кредити не можуть належати до тарифних, однак, на відміну від згаданих науковців, вважаємо за доцільно виокремити їх в окрему групу інструментів – економічні заходи оперативного

реагування, зважаючи також на те, що така група інструментів передбачена Законом України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [11].

Об'єкти регулювання ЗЕД охоплюють зовнішню торгівлю, міжнародну співпрацю та співробітництво, надання послуг, міжнародний рух капіталів, міграцію робочої сили, валютні та кредитні відносини, зовнішній борг тощо.

Як слушно зазначає П. В. Пашко, «...регуляторна функція передбачає вплив з боку держави та її компетентних органів на зовнішньоекономічні відносини за допомогою засобів економічного та неекономічного (адміністративного) характеру для регулювання останніх з метою забезпечення національних інтересів та інтересів національних товаровиробників, створення сприятливих для них умов, забезпечення виконання державної політики у сфері економіки, виконання міжнародно-правових зобов'язань держави» [7].

Оскільки держава в особі її органів виступає однією з груп суб'єктів, що здійснюють регулювання ЗЕД, таким чином державне регулювання є підсистемою регулювання ЗЕД та покликане забезпечувати:

- захист економічних інтересів України та законних інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності;

- створення рівних можливостей для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності розвивати всі види підприємницької діяльності незалежно від форм власності та всі напрями використання доходів і здійснення інвестицій;

- заохочення конкуренції та ліквідацію монополізму в сфері зовнішньоекономічної діяльності [11].

У процесі державного регулювання ЗЕД використовується низка інструментів, що потребують адаптації до європейських стандартів відповідно до угоди про асоціацію. Зокрема, зміни стосуються таких нетарифних методів регулювання ЗЕД, як правові режими.

У Законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність» зазначено, що на території України передбачені такі правові режими для іноземних суб'єктів господарської діяльності:

- національний режим, який означає, що іноземні суб'єкти господарської діяльності мають обсяг прав та обов'язків не менший, ніж суб'єкти господарської діяльності України. Національний режим застосовується щодо всіх видів господарської діяльності іноземних суб'єктів цієї діяльності, пов'язаної з їх інвестиціями на території України, а також щодо експортно-імпортних операцій іноземних суб'єктів господарської діяльності тих країн, які входять із Україною до економічних союзів;

– режим найбільшого сприяння, який означає, що іноземні суб'єкти господарської діяльності мають обсяг прав, преференцій та пільг щодо мит, податків і зборів, якими користується та/або буде користуватися іноземний суб'єкт господарської діяльності будь-якої іншої держави, якій надано згаданий режим, за винятком випадків, коли зазначені мита, податки, збори та пільги щодо них установлюються в межах спеціального режиму. Режим найбільшого сприяння надається на основі взаємної угоди суб'єктам господарської діяльності інших держав згідно з відповідними договорами України та застосовується у сфері зовнішньої торгівлі;

– спеціальний режим, який застосовується до територій спеціальних економічних зон, а також до територій митних союзів, до яких входить Україна, і в разі встановлення будь-якого спеціального режиму згідно з міжнародними договорами за участю України [11].

Згідно з умовами асоціації, сторони поступово створюють зону вільної торгівлі впродовж перехідного періоду, що не перевищує 10 років із моменту підписання «Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони». Створення зони вільної торгівлі передбачає низку змін у регулюванні ЗЕД, зокрема надання національного режиму товарам, що походять із країн-учасниць угоди, а також інших, присвячених адаптації митного-тарифного регулювання.

Отже, митне регулювання виступає підсистемою державного регулювання ЗЕД і регулює основні аспекти переміщення товарів через митний кордон (рис. 2).

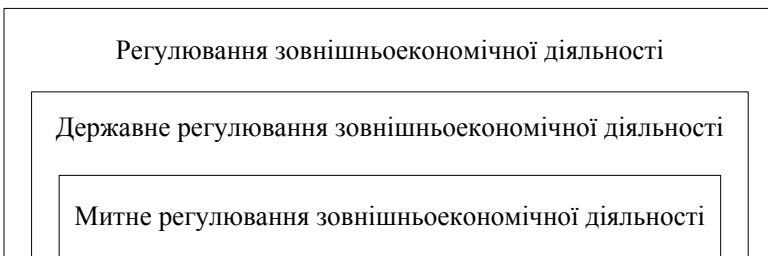

Рис. 2. Митне регулювання як складова регулювання зовнішньоекономічної діяльності

Джерело: побудовано автором.

Тобто митне регулювання спрямоване безпосередньо на міжнародну торгівлю, як об'єкт регулювання ЗЕД, яка набула значних обсягів упродовж останнього десятиріччя (табл. 1).

Таблиця 1

**Динаміка експорту товарів та послуг в Україні
у 2004–2013 рр.**

Роки (станом на 01.01)	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Експорт товарів та послуг, млрд. дол. США	28,95	39,72	44,34	50,24	64,00	84,46	54,36	69,23	88,85	90,04
Експорт товарів та послуг, млрд. грн	154,39	211,25	227,25	253,71	323,21	444,86	423,56	549,37	707,95	719,48
Темпи щорічного приросту експорту товарів та послуг, %	-	37,20	11,63	13,31	27,39	31,97	-35,64	27,35	28,34	1,34
Частка експорту товарів та послуг у ВВП, %	57,75	61,21	51,48	46,62	44,84	46,92	46,38	50,75	54,37	50,98

Джерело: складено автором на основі даних [19; 21].

Як зрозуміло з табл. 1, обсяги експорту зросли за досліджуваній період із 28,95 млрд. дол. США на початок 2004 р. до 90,04 млрд. дол. США на початок 2013 р. Спостерігається стійка тенденція до зростання в середньому близько 15% на рік, однак суттєве скорочення виникло на початок 2010 р. за наслідками фінансової кризи, коли темп скорочення становив 35,64%, однак це пов'язано не лише зі зменшенням обсягів експорту, а й зниженням курсу гривні щодо іноземних валют. Також за досліджуваній період дещо скоротилася частка експорту у ВВП із 57,75% у 2004 р. до 50,98% у 2013 р.

Аналогічна ситуація спостерігалася із імпортом товарів і послуг у цей період (табл. 2).

Обсяги імпорту у період із 2004 р. до 2013 р. зросли у 3,8 рази з 27,66 млрд. дол. США до 104,36 млрд. дол. США. Середній темп приросту становив близько 19% річних, а скорочення також спостерігалось на початок 2010 р. на 43,01%. Частка імпорту у ВВП зросла з 55,18% у 2004 р. до 59,09% у 2013 р. Тобто сьогодні імпорт перевищує експорт в Україні (табл. 3).

Таблиця 2

Динаміка імпорту товарів та послуг в Україні у 2004–2013 рр.

Роки (станом на 01.01)	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Імпорт товарів та послуг, млрд. дол. США	27,66	34,84	43,62	53,31	71,88	98,84	56,33	73,07	99,01	104,36
Імпорт товарів та послуг, млрд. грн	147,53	185,32	223,56	269,20	362,98	520,59	438,86	579,87	788,90	833,96
Темпи щорічного приросту імпорту товарів та послуг, %	-	25,96	25,20	22,21	34,83	37,51	-43,01	29,72	35,50	5,40
Частка імпор- ту товарів та послуг у ВВП, %	55,18	53,70	50,64	49,47	50,36	54,91	48,05	53,56	60,59	59,09

Джерело: складено автором на основі даних [19; 21].

Таблиця 3

**Динаміка зовнішньоторговельного балансу в Україні
у 2004–2013 рр.**

Роки (станом на 01.01)	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Зовнішньоторго- вельний баланс товарів і послуг, млрд. дол. США	1,29	4,87	0,72	-3,07	-7,88	-14,38	-1,96	-3,84	-10,16	-14,33
Зовнішньоторго- вельний баланс товарів і послуг, млрд. грн	6,87	25,93	3,70	-15,49	-39,77	-75,73	-15,30	-30,51	-80,95	-114,48
Частка зовніш- ньоторговельно- го балансу това- рів та послуг у ВВП, %	2,57	7,51	0,84	-2,85	-5,52	-7,99	-1,67	-2,82	-6,22	-8,11
Частка обсягів зовнішньої тор- гівлі у ВВП, %	112,93	114,91	102,12	96,10	95,21	101,83	94,42	104,31	114,96	110,08

Джерело: складено автором на основі даних [19; 21].

Дані табл. 3 засвідчують, що позитивний торговельний баланс виникав лише у докризовий період, а з 2007 р. він став негативним і становив -3,07 млрд. дол. США, скоротився до -14,33 млрд. дол. США на початок 2013 р.

Загалом зовнішня торгівля займає одну із ключових позицій в економіці країни, адже, покрити те, що частка обсягів зовнішньої торгівлі у ВВП дещо знизилась за досліджуваний період із 112,93% на початок 2004 р. до 110,08 на початок 2013 р., однак обсяги зовнішньої торгівлі досі перевищують за обсягами вироблених у суспільстві продуктів.

Отож, митне регулювання є важливою підсистемою державного регулювання ЗЕД, адже дозволяє впливати на міжнародну торгівлю, її обсяги, спрямованість і структуру.

Згідно зі ст. 1 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність», митне регулювання – це «...регулювання питань, пов'язаних із встановленням мит та інших податків, що справляються при переміщенні товарів через митний кордон України, процедурами митного контролю, організацією діяльності органів митного контролю України» [11].

Частиною 2 «Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» передбачено поступове скасування мит, зборів та інших платежів, пов'язаних із зовнішньою торгівлею, а також заборону на запровадження їх нових видів. Документом визначено, що сторони зменшують або скасовують ввізне (імпортне) та вивізне (експортне) мито на товари, відповідно до затверджених графіків, у яких передбачено застосування митних квот і поступове скорочення митних тарифів як зі сторони України, так зі сторони інших учасників угоди.

Зважаючи на те, що згідно з умовами асоціації з ЄС забороняється «...непрямий захист національних товарів або оподаткування імпорту або експорту з фіскальною метою» [10, с. 24], доцільно здійснити оцінку фіскальних і регулюючих властивостей експортного та імпортного мита (табл. 4).

Як зрозуміло з табл. 4, упродовж останніх десяти років фіскальне значення податків на міжнародну торгівлю та зовнішні операції скоротилось більше ніж удвічі – із 5,41% сукупних надходжень бюджету на початок 2004 р. до 2,54% сукупних надходжень бюджету на початок 2013 р. Також скоротилася частка податків на експорт і на імпорт у податкових надходженнях за досліджуваний період із 1% до 0,08% та із 8,96% до 5,06% відповідно.

Динаміка податків на міжнародну торгівлю та зовнішні операції в Україні у 2004–2013 рр.

Роки (станом на 01.01)	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Податки на експорт (млрд. грн)	0,36	0,69	0,52	0,27	0,29	0,20	0,38	0,29	1,31	0,20
Частка податків на експорт у сукупних податкових надходженнях, %	1,00	1,51	0,69	0,28	0,25	0,12	0,26	0,18	0,54	0,08
Податки на імпорт (млрд. грн)	3,27	4,37	6,20	7,10	9,74	12,10	6,54	8,77	10,46	12,99
Частка податків на імпорт у сукупних податкових надходженнях, %	8,96	9,54	8,20	7,35	8,20	7,15	4,38	5,22	4,35	5,05
Податки на міжнародну торгівлю та зовнішні операції (млрд. грн)	4,46	5,89	7,67	8,46	11,21	13,00	7,14	9,29	12,01	13,40
Частка податків на міжнародну торгівлю та зовнішні операції у сукупних надходженнях, %	5,41	5,46	4,90	4,26	4,45	3,74	2,20	2,45	2,53	2,54

Джерело: складено автором на основі даних [19–21].

Отож, можна говорити про незначну фіскальну властивість податків на міжнародну торгівлю та зовнішні операції. Однак в абсолютному враженні значення податків на імпорт зростає, що свідчить про застосування незначних заходів захисту вітчизняного виробника. Що й підтверджує частка відповідних податків у обсягах торгівлі (рис. 3).

Співвідношення податків на зовнішні операції із відповідними базами оподаткування засвідчують таке: по-перше, частка експорту, що вилучається через застосування вивізного мита, скоротилася за досліджуваних 10 років у 8 разів і становила 0,03% на початок 2013 р., що є дуже малим значенням та підтверджує політику сприяння нарощування експортних операцій; по-друге, частка імпорту, що вилучається шляхом оподаткування, також знизилась із 2,22% до 1,56%, що не може свідчити про політику жорсткого протекціонізму, а підтверджує порівняно ліберальний характер зовнішньої торгівлі.

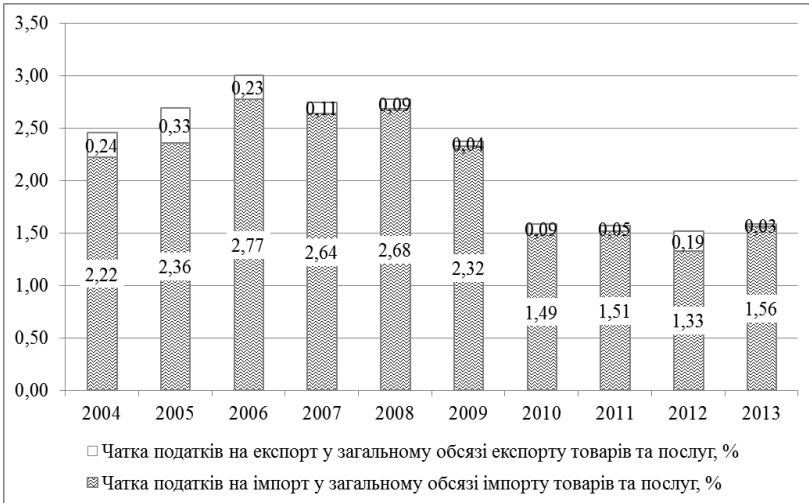

Рис. 3. Динаміка частки податків на експорт у загальному обсязі експорту та частки податків на імпорт у загальному обсязі імпорту в Україні у 2004–2013 рр. (станом на 01.01)

Джерело: розраховано та побудовано автором на основі даних [19–21].

Відтак можна зауважити, що до експорту товарів і послуг застосовується політика сприяння, адже ставки мита є настільки мізерними, що на початок 2013 р. становили 0,03% бази нарахування. Окрім цього, до експортних операцій застосовуються й інші інструменти симулювання, наприклад застосування нульової ставки із ПДВ. Що стосується імпорту, то митні платежі так розподілені за товарними групами, що загалом суттєво не впливає на обсяги імпорту, тому сьогодні сформувалася більше ліберальна, а не виражена протекціоністська політика.

Висновки. Отже, підписання та поступове запровадження положень, передбачених угодою про асоціацію, зокрема у сфері митного регулювання, не повинні різко відобразитися ані на фіскальних, ані на регулюючих властивостях митних платежів за умов порівняної збалансованості експорту та імпорту, адже, по-перше, митним платежам притаманна тенденція до зниження їх значення і у податкових, і в сукупних надходженнях бюджету, адже вони поступаються іншим податкам за обсягами надходжень, зокрема податкам на споживання, по-друге,

частка податків на експорт та імпорт у відповідних базах нарахування залишається низькою, що не свідчить про суттєві регулюючі властивості, по-третє, повне та часткове скасування митних платежів передбачається здійснювати поступово впродовж перехідного періоду. Отже, однозначно можна стверджувати про те, що угода про асоціацію буде більш вигідною для української сторони за умов позитивного торговельного балансу, тому подальші дослідження доцільно зосередити на оцінці структури експортно-імпортних операцій за регіональною спрямованістю і товарними групами та відповідній оцінці митного тарифу за цими ж ознаками з метою пошуку можливостей подальшої оптимізації митного тарифу відповідно до угоди про асоціацію та фіскально-регулюючих потреби.

1. Бобух І. М. Сучасна митна політика України та шляхи її вдосконалення / І. М. Бобух, В. І. Глухова, О. В. Ковтун // Вісник КДПУ імені Михайла Остроградського. – 2007. – Вип. 6 (47). – Ч. 1. – С. 139–141.

2. Борисенко О. П. Проблеми застосування митно-податкового механізму в Україні та напрями його вдосконалення / О. П. Борисенко, Т. А. Крушельницька // Вісник Академії митної служби України. Сер.: Державне управління. – 2011. – № 2. – С. 47–55.

3. Курок О. О. Складові елементи управління ЗЕД підприємств в системі митно-тарифного регулювання / О. О. Курок // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – № 6. – Т. 2. – С. 111–114.

4. Любива Ю. В. Деякі питання митно-тарифного регулювання / Ю. В. Любива // Вісник Академії митної служби України. Сер.: Право. – 2010. – № 2. – С. 78–81.

5. Рева Т. М. Вплив митно-тарифного регулювання імпорту на регіональні товарні ринки / Т. М. Рева, М. С. Кузьміна // Вісник Академії митної служби України. Сер.: Економіка. – 2009. – № 2. – С. 96–103.

6. Переверзева Г. Г. Удосконалення митно-тарифного регулювання в Україні шляхом впровадження системи «електронна митниця» / Г. Г. Переверзева // Сучасні технології в машинобудуванні, транспорті та гірництві. – 2012. – Вип. 4 (75). – С. 79–82.

7. Пашко П. В. Функції митної політики / П. В. Пашко // Вісник КНТЕУ. – 2009. – № 4. – С. 5–12.

8. Чекмасова І. А. Вплив вступу України до СОТ на митне регулювання ЗЕД / І. А. Чекмасова, А. Ю. Кнєльц // Вісник НТУ «ХПІ». – 2013. – № 24 (997). – С. 149–154.

9. Шемаєва Л. Г. Адаптація митно-тарифної політики країн-членів СОТ до умов світової фінансово-економічної кризи / Л. Г. Шемаєва // Технічний прогрес та ефективність виробництва. – 2010. – № 9 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kpi.kharkov.ua/archive/>

10. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони // Урядовий портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.kmu.gov.ua/kmu/docs/EA/00_Ukraine-EU_Association_Agreement_\(body\).pdf](http://www.kmu.gov.ua/kmu/docs/EA/00_Ukraine-EU_Association_Agreement_(body).pdf)

11. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 № 959-XII; поточна редакція від 19.04.2014 на підставі 1170-18 // Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: **Ошибка! Недопустимый объект гиперссылки.**

12. Митний кодекс України: від 13.03.2012 № 4495-VI; поточна редакція від 27.09.2014 на підставі 1636-18 // Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>

13. Про Митний тариф України: Закон України від 19.09.2013 № 584-VII // Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/584-18>

14. Бидик А. Г. Основні умови використання інструментів митного регулювання в практичній діяльності митних органів / А. Г. Бидик // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. – 2011. – № 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pu.if.ua/depart/Finances/resource/file/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA/2011-2/%D0%91%D0%B8%D0%B4%D0%B8%D0%BA.pdf>

15. Шульга М. Г. Нетарифні заходи регулювання в зовнішньоекономічних відносинах / М. Г. Шульга // Національний юридичний університет ім. Я. Мудрого [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nauka.jur-academy.kharkov.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=254&Itemid=210&lang=uk

16. Мацьків В. В. Теоретичні основи фінансового регулювання зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання / В. В. Мацьків // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. – 2011. – № 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pu.if.ua/depart/Finances/resource/file/>

17. Стеценко Ж. В. Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні / Ж. В. Стеценко // Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». – 2008 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://economy.kpi.ua/files/files/20_kpi_2008.pdf

18. Двигун С. М. Розвиток механізмів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності України / С. М. Двигун // Електронне наукове фахове видання «Державне управління: удосконалення та розвиток» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=488>

19. Статистичний щорічник України за 2012 рік; Держкомстат України / за ред. О. Г. Осауленка. – К.: ТОВ «Август Трейд», 2013. – 552 с.

20. Інформація про стан виконання Зведеного і Державного бюджетів України / Міністерство фінансів України. Державний бюджет [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/archive/main?cat_id=77440

21. World DataBank / The World Bank [E-resource]. – Access mode: <http://databank.worldbank.org/Data/>

Лєвко М. Н. Некоторые аспекты таможенного регулирования внешнеэкономической деятельности в условиях ассоциации с ЕС

Охарактеризована система регулирования внешнеэкономической деятельности (ВЭД). Определено место таможенного регулирования в системе государственного регулирования ВЭД.

Систематизированы инструменты, методы и меры регулирования ВЭД. Определены приоритеты применения правовых режимов осуществления ВЭД согласно договору об ассоциации. Дана оценка объемов внешней торговли по основным составляющим и определены тенденции внешнеторгового баланса. Проанализировано соотношение налогов на внешние операции с соответствующими базами налогообложения. Определены основные тенденции адаптации таможенного регулирования в условиях ассоциации с ЕС.

Ключевые слова: *внешнеэкономическая деятельность, система регулирования ВЭД, объекты регулирования ВЭД, субъекты регулирования ВЭД, инструменты регулирования ВЭД, методы регулирования ВЭД, меры регулирования ВЭД, государственное регулирование, таможенное регулирование, налоги на международную торговлю и внешние операции, налоги на импорт, налоги на экспорт, объемы внешней торговли.*

Levko M. M. Some aspects of customs regulation of foreign economic activity in terms of association with the EU

The system of foreign economic activity regulation was characterized as a set of the following components: subjects, objects, tools, methods and measures of the regulation. It is determined that the tariff regulation is a part of government regulation, which in its turn is a subsystem of the overall foreign trade regulation system.

The various scholars' approaches to systematization of the methods of foreign economic activity regulation were considered, and the necessity of implementation of other than tariff and non-tariff methods was proved, that is why tactical methods of economic regulation were specified.

The paper gives characteristics of the FEA legal regimes (national, most-favoured, special) provided by the Ukrainian legislation and highlights priorities for the use of FEA legal regimes in terms of the association agreement. An estimation of the foreign trade volume by the main components was made and FEA importance in the economy was concluded, because its volume exceeds the product produced by residents'. The trends of the foreign trade balance were outlined. Since 2007 trade balance has been negative.

Correlation taxes on foreign operations with the corresponding tax bases was analyzed and their share in the tax revenues of the budget also was indicated. Insignificant fiscal and regulatory role of customs and duties in Ukraine was proved. To summing up it can be said that if trade balance was positive the consequences would be more favourable for Ukrainian side in terms of the association.

The paper defines main trends of tariffs regulation adaptation in association with the EU towards full or partial cancellation customs and duties during the transition period. The necessity of the foreign trade structure analysis by region and trade groups in conjunction with the customs tariff was proved with the goal of optimizing both fiscal and regulatory properties of duties and customs.

Key words: *foreign economic activity (FEA), the system of foreign economic activity regulation, regulated objects of FEA, FEA subjects of regulation, tools, methods, measures of FEA regulation, state regulation, tariff regulations, taxes on international trade, taxes on imports, taxes on exports, the volume of foreign trade.*

Стаття надійшла 28 жовтня 2014 р.

УДК [65.012.8:33(477)]

Н. В. Наконечна

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ІНДИКАТОРІВ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Розглянуто актуальні проблеми соціально-економічного розвитку суспільства, здійснено моніторинг і проведено контроль за досягненням цілей безпеки на макрорівні. Висвітлено перелік показників, порогові значення яких впливають на рівень економічної безпеки держави. Досліджено стан фінансової безпеки за певними її показниками – індикаторами, а також методологічні підходи до оцінки рівня фінансової безпеки та її складових.

Ключові слова: *економічна безпека держави, фінансова безпека держави, індикатори фінансової безпеки.*

Постановка проблеми. Особливої актуальності в ринкових умовах набуває проблема забезпечення економічної безпеки держави через запровадження підсистеми прийняття управлінських рішень. З методологічної точки зору, оцінка рівня фінансової безпеки та її складових передбачає визначення критеріїв фінансової безпеки, вибір індикаторів та їх порогових значень, моніторинг цих показників, співставлення фактичних значень з пороговими, аналіз отриманих результатів, визначення ступеня фінансової безпеки та прогнозування.

Стан економічної безпеки є головним критерієм оцінки ефективності державної політики і діяльності владних структур під час реформування й розвитку економічної системи держави, і зокрема, регулювання змін її фінансово-кредитної сфери.

Фінансова безпека характеризується певними показниками – індикаторами, кожен із яких має своє граничне (мінімальне чи максимальне) значення.